

به نام خدا

اصول و مبانی کاربر گیاهان دارویی

زالف:

شهرزاد علی اکبر زنجانی

سرشناسه: علی اکبر زنجانی، شهرزاد، ۱۳۶۷
عنوان و نام پدیدآور: اصول و مبانی کاربر گیاهان دارویی / تألیف شهرزاد علی اکبر زنجانی.

مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص.: مصور.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۷۸-۱۵-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: داروهای گیاهی

Materia medica, Vegetable موضوع:

موضوع: پزشکی سنتی

Traditional medicine موضوع:

رده بندی کنگر: RS ۱۶۴

رده بندی دیویی: ۳۲۱/۶۱۵

شماره کتابشناسی ملی: ۸۳۵۳

نام کتاب: اصول و مبانی کاربر گیاهان دارویی

تألیف: شهرزاد علی اکبر زنجانی

ناشر: آموزش فنی و حرفه ای مزرعه زرین

قیمت: ۳۸۰۰۰ تومان

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۷۸-۱۵-۳

سال و نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

مرکز تهیه و توزیع: تهران - خیابان کارگر جنوبی - روبروی مرکز آموزش زبان های خارجه -

پلاک ۱۸ - واحد ۱

شماره تماس: ۰۲۱-۶۶۴۸۴۹۸۲ و ۰۲۱-۶۶۴۸۴۹۸۴-۵

شماره تلگرام: ۰۹۱۹۹۳۰۲۷۹۱

آدرس سایت: www.publishtvto.ir

فهرست

۱۰	مقدمه.....
۱۰	تاریخچه گیاهان دارویی.....
۱۱	سابقه گیاهان دارویی.....
۱۲	وضعیت گیاهان دارویی ایران.....
۱۳	دلایل محدود بودن استفاده گیاهان دارویی به شکل بسته‌بندی.....
۱۴	مشکلات و موانع کشت و اهلی کردن گیاهان دارویی.....
۱۵	پارامترهای مؤثر در مواد مؤثره.....
۱۵	دلایل روکد به گیاهان دارویی.....
۱۶	جمع‌آوری گیاهان دارویی.....
۱۶	گل‌ها.....
۱۶	برگ‌ها.....
۱۹	نکات مهم در زمان جمع‌آوری.....
۲۰	شرایط انتقال گیاهان دارویی از مزرعه انبار.....
۲۱	شایستگی اول: طبقه‌بندی و کاربرد گیاهان دارویی.....
۲۱	طبقه‌بندی گیاهان دارویی.....
۲۳	طبقه‌بندی گیاهان دارویی از نظر مکان رویش.....
۲۶	تیره لگومینوز یا بقولات.....
۲۶	تیره پنیرک.....
۲۶	تیره جعفری چتریان.....
۲۶	تیره خشخاش.....
۲۶	تیره شب بو.....
۲۷	تیره عناب.....
۲۷	تیره آلانه.....
۲۷	تیره گل سرخ.....
۲۷	تیره مرکبات.....

فهرست

۲۷	تیره مغربی
۲۷	گیاهان رده تک لپه‌ای‌ها
۲۸	اهمیت گیاهان دارویی
۲۹	مقایسه طب گیاهی با طب نوین
۲۹	نگاهی به طب گیاهی
۲۹	تفاوت‌های درمان با طب گیاهی و طب نوین
۳۰	نحوه تشخیص در طب گیاهی و طب نوین
۳۰	داروهای گیاهی و غیر گیاهی
۳۰	هدف درمان در طب گیاهی
۳۱	شواهد آزمایشگاهی
۳۱	عوارض جانبی
۳۲	گیاه پزشکان
۳۲	روش کار گیاه درمان‌گر
۳۲	آموزش
۳۳	گیاهان دارویی آرام بخش، ضد افسردگی، مقوی اعصاب و محافظ اعصاب
۳۳	گیاهان دارویی ادرار آور
۳۳	گیاهان دارویی افزایش دهنده‌ی قوای جنسی
۳۴	گیاهان دارویی استروژنیک و ضد استروژن (تنظیم کننده اختلالات هورمونی)
۳۴	گیاهان دارویی شیرافزا
۳۴	گیاهان دارویی ضد آلرژی (ضد حساسیت)
۳۴	گیاهان دارویی ضد آلزایمر
۳۴	گیاهان دارویی ضد اسهال
۳۴	گیاهان دارویی ضد اکسیدان
۳۴	گیاهان دارویی ضد تعریق و عطش
۳۴	گیاهان دارویی ضد درد و التهاب

فهرست

گیاهان دارویی ضد سرطان	۳۴
گیاهان دارویی ضد سم	۳۵
گیاهان دارویی ضد میکروب، ضد قارچ و ضد ویروس	۳۵
گیاهان دارویی قاعده آور	۳۵
گیاهان دارویی کاهش دهنده اسید اوریک	۳۵
گیاهان دارویی کاهش دهنده ترشح شیر	۳۵
گیاهان دارویی کاهش دهنده قند خون	۳۵
گیاهان دارویی کاهش دهنده میل جنسی	۳۵
گیاهان دارویی محرک سیستم دفاعی بدن	۳۵
گیاهان دارویی مل	۳۶
گیاهان دارویی مؤثر بر بهشت و سلامت پوست	۳۶
گیاهان دارویی مؤثر بر اختلالات دستگاه تنفس	۳۶
گیاهان دارویی مؤثر بر قلب و عروق (کاهش چربی، کاهش کلسترول، کاهش فشار خون و موارد دیگر)	۳۶
گیاهان دارویی مؤثر بر دستگاه گوارش (ضد درد، نفخ و اسهال)	۳۶
ضد یبوست، مقوی و محرک هضم	۳۶
گیاهان دارویی مؤثر در اختلالات کبدی	۳۶
شایستگی دوم: وزن کردن گیاهان دارویی	۳۷
سنجش دارو	۳۷
شایستگی سوم: خشک کردن گیاهان دارویی	۳۸
خشک کردن گیاهان دارویی	۳۸
آماده نمودن گیاهان دارویی قبل از خشک کردن	۳۸
خشک کردن گیاهان دارویی	۳۸
دستگاه‌ها و روش‌های مورد استفاده برای خشک کردن گیاهان دارویی	۴۰
خشک کن‌های دارای جریان هوای گرم	۴۱

فهرست

۴۲	خشک کن خورشیدی پلاستیکی با خاصیت جذب نور
۴۲	خشک کن جریان هوای داغ
۴۲	تأثیر خشک کردن بر گیاهان دارویی
۴۳	تأثیر روش‌های خشک کردن بر گیاهان دارویی
۴۳	اعمال پس از خشک کردن
۴۴	شیوه نگهداری از گیاه خشک شده
۴۵	روش‌های خشک کردن، شیوه صنعتی
۴۵	روش‌های خشک کردن به شیوه سنتی
۴۷	نکات لازم در مورد دستگاه‌های خشک کن (طبیعی و مصنوعی)
۴۸	شایستگی چهارم: ترکیب گیاهان دارویی
۴۸	ترکیب گیاهان دارویی
۴۸	متابولیت‌ها
۴۸	مواد مؤثره گیاهی
۴۸	طبقه‌بندی مواد مؤثره
۴۸	آلکالوئیدها
۴۹	انواع آلکالوئیدها
۴۹	آلکالوئیدهای حقیقی
۴۹	پروتوآلکالوئیدها
۴۹	آلکالوئیدهای کاذب
۵۰	تیره‌های گیاهی مهم در تولید آلکالوئید
۵۰	گلیکوزیدها
۵۱	سابونین‌ها
۵۲	کومارین‌ها و آنتوسیانین‌ها
۵۳	مواد تلخ
۵۴	فلاون‌ها و فلاونوئیدها

فهرست

۵۴	 موسیلاژها
۵۵	 اسید سیلیسیک
۵۵	 تاننها
۵۶	 ویتامینها
۵۷	 شایستگی پنجم: استخراج مواد مؤثره گیاهان دارویی
۵۷	 استخراج اسانسها
۵۸	 استخراج اسانس از راه تقطیر با آب یا بخار
۵۹	 استخراج اسانس از طریق تقطیر نوبتی
۵۹	 استخراج اسانس از طریق تقطیر دائمی
۶۰	 استخراج اسانس به روش فشار سرد
۶۰	 استخراج به وسیله سلال
۶۱	 استخراج به کمک گاردی اکسید کربن
۶۱	 استخراج توسط آنزیمهای رولیز کنند
۶۲	 استخراج با انرژی مافوق صوت
۶۲	 عطرگیری به وسیله روغنهای جاذب
۶۳	 موارد استعمال اسانسها
۶۴	 عوامل مؤثر در تولید کمی و کیفی اسانسها
۶۷	 شایستگی ششم: ساخت داروهای گیاهی (جامد، نیمه جامد، محلول)
۶۷	 شکل های مصرف
۶۷	 دم کرده (چای های گیاهی)
۶۷	 جوشانده
۶۸	 شربت
۶۸	 خپسانده
۶۹	 تئتور غیر الکلی
۶۹	 روغن دم کرده

فهرست

۶۹	روش تهیه روغن دم کرده سرد
۷۰	روش تهیه روغن دم کرده داغ
۷۰	پماد
۷۱	کمپرس
۷۱	مرهم
۷۱	پودرها و پيسول‌ها
۷۲	حمام‌های گیاهی
۷۳	شایستگی هفتم: بسته‌بندی گیاهان دارویی
۷۳	نگهداری دارو
۷۳	مشخصات انبار مناسب جهت نگهداری گیاهان دارویی
۷۴	بسته‌بندی کردن
۷۵	شایستگی هشتم: برقراری ارتباط با مشتری داروسازی گیاهی
۷۵	مفاهیم اساسی بازاریابی
۷۵	نیاز
۷۶	خواسته
۷۶	تقاضا
۷۶	کالا
۷۶	مبادله
۷۶	شرایط انجام مبادله
۷۶	شرایط تحقق معامله
۷۷	مدیریت بازاریابی
۷۷	نکات کاربردی در مشتری داری
۱۱۲	نمونه سؤالات

تاریخچه گیاهان دارویی

قدیمی‌ترین کسی که روی گیاهان دارویی مطالعه کرد بقراط حکیم بود. بشر همیشه و همواره به دنبال مطبوع ساختن مواد غذایی با استفاده از ادویه جات، چاشنی‌ها و همچنین استفاده از خوشبوکننده‌ها، دورکننده حشرات و آفت‌کش‌ها بوده است. مصرف و تولید در ادویه‌ها در تمدن‌های باستانی چین، هند، یونان، مصر، بابل و رم نقش مهمی داشته است. قدمت شناخت خواص گیاهان دارویی در معالجه بیماری‌ها ۲۷ قرن پیش از میلاد مسیح می‌رسد.

مصریان و چینیان در زمره نخستین افراد بشری بودند که از گیاهان به‌عنوان دارو استفاده می‌کردند. بقراط حکیم بنیان‌گذار طب یونان باستان و شاگردان وی از جمله ارسطو برای استفاده از گیاهان در درمان بیماری‌ها ارزش زیادی قائل بودند. پس از آن فردی بنام دیوسکوریت در قرن اول میلادی مجموعه از ۶۰۰ گیاه دارویی با ذکر خواص درمانی هریک تهیه و به صورت کتابی درآورد که این کتاب سرآغاز بسیاری از مقالات علمی در این زمینه بود.

جالینوس در کتاب‌های خود از این فرد نام می‌برد. استاد طب و داروسازی شیخ‌الرئیس ابوعلی سینا در کتاب دوم آن که در قرون ۸ و ۹ میلادی نوشته است بدلیل جمع‌آوری و نگهداری گیاهان دارویی اشارات مفصلي داشته‌اند و گیاهان را با نام فارسی، عربی و یونانی ذکر نمودند. پس از وی و تقریباً نزدیک به اربعه سینا محمد زکریای رازی به دانش درمان با گیاه رونق زیادی دادند.

در قرن ۱۳ ابن بیطار مطالعات فراوانی در مورد خواص دارویی گیاهان انجام داد و خصوصیات بیش از ۱۴۰۰ گیاه دارویی را در کتابی به جای گذاشت.

پیشرفت گیاهان در استفاده دارویی گیاهان در قرن ۱۷ و ۱۸ ابعاد وسیعی یافت به طوری که از قرن ۱۹ پوشش‌های همه جانبه برای استخراج مواد مؤثره از گیاهان دارویی و تعیین معیارهای معینی برای تجویز و مصرف آن شروع شد.

سابقه گیاهان دارویی

۱- قدیم الایام: در این دوره انسان دریافتی بود در زمان بیماری‌ها و ناراحتی‌های جسمی، جهت درمان آن‌ها به دنبال گیاهان مخصوصی برود. در همین زمان انواع مختلفی از گیاهان به شکل سمی، خوراکی و دارویی کشف شد که بعضی از آن‌ها عبارتند از: چای، قهوه، کاکائو و ...

۲- سده‌های اخیر: در این دوره با توجه به اینکه کشورها رو به صنعتی شدن می‌رفتند، داروهای شیمیایی تولید شدند. در این زمان بود که مراکز دارویی و داروخانه‌های بزرگ جهان بوجه آمدند و طب سنتی و گیاهان دارویی ارزش خود را بتدریج از دست داده و به شکل مرکز فروش ادویه در آمدند. اولین ماده شیمیایی که توسط انسان ساخته شد سال ۱۸۵۰ م. به نام اسید استیک بود.

۳- دهه‌های اخیر: با توجه به اینکه داروهای شیمیایی عوارض زیادی داشتند، انسان کم کم دوباره به طرف گیاهان دارویی رفت و از آن‌ها استفاده کرد.

۲۵ درصد داروهای مدرن کنونی از گیاهان دارویی ساخته شده‌اند. در سال ۲۰۰۰ حدود ۶۰ میلیارد دلار، درآمد کشورها از فروش گیاهان دارویی بوده است. در ایران آمار این گونه بیان نمود که در سال ۷۶ درآمد حاصل از گیاهان دارویی ۷ میلیارد ریال بوده که در سال ۱۳۸۰ این رقم به ۲۷ میلیارد ریال رسیده است.

در کتاب‌های قدیمی در رابطه با ارزش گیاهان دارویی به خط منجم مطالبی نوشته شده است. در بین کشورها و اقوام، مصریان، رتبه اول را در استفاده از گیاهان دارویی داشتند. مصریان قدیم از قرن ۱۶ قبل از میلاد، آثار و نوشته‌هایی دارند که در رابطه با مزایای گیاهان دارویی، مطالبی در آن قید شده است. در کتاب تورات، به بعضی از محاسن و فواید گیاهان دارویی اشاره شده است. در کتاب «کاراکارا» در هند در مورد حدود ۵۰۰ گونه گیاه دارویی، مطالبی جمع‌آوری گردیده است.